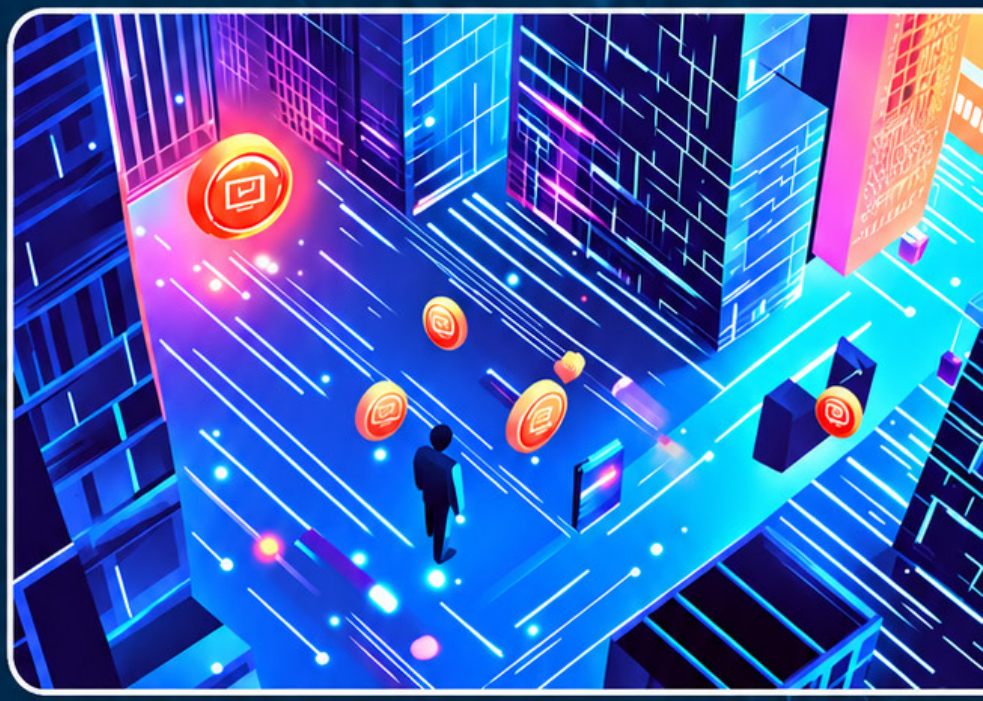
MUHANDISLIK & IQTISODIYOT

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

№5
MAXSUS SON

2026
NOYABR

Milliy nashrlar

OAK: https://oak.uz/pages/4802

05.00.00 – Texnika fanlari
08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

Google Scholar · OPEN ACCESS · ULRICHSWEB GLOBAL SERIALS DIRECTORY
Academic Resource Index ResearchBib · ISSN INTERNATIONAL STANDARD SERIAL NUMBER INTERNATIONAL CENTRE · CYBERLENINKA
OpenAIRE · ROAD · INDEX COPERNICUS INTERNATIONAL
BASE · Crossref · НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ БИБЛИОТЕКА eLIBRARY.RU

BAKALAVR TALABALARINING MAQOLALARI TO'PLAMI

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ
TOSHKENT DAVLAT TRANSPORT UNIVERSITETI
TOSHKENT ARXITEKTURA-QURILISH UNIVERSITETI

Elektron nashr, 2026-yil, noyabr.
№ 5-maxsus son

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Bosh muharrir:
Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:
Shakarov Zafar G'afforovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor
Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor
Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,
Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent
Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD
Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)
Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.
Yusupov Maxamadamin Abduxamidovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor
Kalonova Moxigul Baxritdinovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor.
Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Norboyev Odil Abrayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Pardaev Umidjon Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc)

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
05.01.07 – Matematik modellashtirish
05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
05.04.01 – Telekommunikasiya va kompyuter tizimlari, telekommunikasiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
05.08.06 – "G'ildirakli va gusenisali mashinalar va ularni ishlatish" (texnika fanlari)
05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 – Makroiqtisodiyot
08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 – Ekonometrika va statistika
08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 – Marketing
08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 – Menejment
08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA • СОДЕРЖАНИЕ • CONTENTS

MUNDARIJA

EKSPORT VA IMPORT OPERATSIYALARI ORQALI MAMLAKAT HUDUDIGA JALB QILINADIGAN INVESTITSIYALAR HISOBI 9
Misirov Asliddin, Tursunpölatova Durdona, Abdusamadov Sanjar
TRANSPORT-LOGISTIKA KOMPANIYALARIDA XALQARO YUK TAŞIŞ JARAYONLARINI SAMARALI BOŞQARIŞ 13
Kaimov Amirxon, Işmanova Dinora
ÖZBEKISTON KORXONALARIDA KOMPANIYA QIYMATINI BAHOLAŞ MUAMMOLARI (UZAUTO MOTORS AJ MISOLIDA) 19
D. Ş. Xusanova, Safarova Gulruh
ÇARM ÇIQINDILARIDAN OLINGAN KOLLAGEN GIDROLIZATINING KOMPOZITSION QOĞOZ MUSTAHKAMLIGIGA TA'SIRI 26
M. Ergaşev, R. Şerğoziyeva, O. Usmonova, M. Jörayeva
TIJORAT BANKLARINI XUSUSIYLAŞTIRIŞNING ÖZBEKISTON IQTISODIYOTIGA TA'SIRI 30
Ibadullayev Sanjar, A'zamova Muxlisa

TIJORAT BANKLARINI XUSUSIYLAŞTIRIŞNING ÖZBEKISTON IQTISODIYOTIGA TA'SIRI

Ibadullayev Sanjar Sodiqmuratoviç
Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toşkent axborot texnologiyalari universiteti, iqtisodiyot fanlari böyiça falsafa doktori (PhD)
ORCID: 0009-0007-5218-9668
E-mail: ibadullayevsanjar5555@gmail.com

A'zamova Muxlisa Akmaljon qizi
Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toşkent axborot texnologiyalari universiteti
AKT sohasida iqtisodiyot va menejment fakulteti 4-kurs talabasi
ORCID: 0009-0001-8386-4538
E-mail: azamovamuxlisa04@gmail.com

Annotatsiya. Özbekistonda davlat uluşiga ega tijorat banklarini transformatsiya qiliş va xususiylaştirişning iqtisodiyotga ta'sir mexanizmlari tadqiq etilgan. Davlat banklarining bank tizimidagi örni, ularning aktivlari, kreditlari, kapitali va depozitlari tarkibidagi özgarişlar hamda aktivlar sifati tahlil qilingan. Tadqiqotda Markaziy bank ma'lumotlari, normativ-huquqiy hujjatlar va xalqaro moliya institutlari materiallaridan foydalanilgan. Şuningdek, xususiylaştirişning raqobat muhitiga, kredit resurslarini taqsimlaşga, korporativ boşqaruvga va davlatning fiskal risklariga ta'sir etiş mexanizmlari körib çiqilgan. Tadqiqot natijalari xususiylaştirişning iqtisodiy samaradorligi mulkçilik şaklining özgarişidan köra aktivlar sifatini baholaş, korporativ boşqaruvni takomillaştiriş, strategik investorni maqbul tanlaş, raqobat muhitini kuçaytiriş va samarali prudensial nazoratni ta'minlaşga köproq boğliq ekanligini körsatadi.

Kalit sözlar: tijorat banklari, xususiylaştiriş, davlat uluşi, bank transformatsiyasi, korporativ boşqaruv, muammoli kreditlar, raqobat, moliyaviy barqarorlik.

Аннотация. Исследованы механизмы влияния трансформации и приватизации коммерческих банков с государственным участием на экономику Узбекистана. Проанализированы роль государственных банков в банковской системе, структурные изменения в составе их активов, кредитов, капитала и депозитов, а также качество активов. В исследовании использованы данные Центрального банка, нормативно-правовые документы и материалы международных финансовых институтов. Кроме того, рассмотрены основные механизмы влияния приватизации на конкурентную среду, распределение кредитных ресурсов, корпоративное управление и фискальные риски государства. Результаты исследования показывают, что экономическая эффективность приватизации в большей степени зависит не столько от изменения формы собственности, сколько от качества оценки активов, совершенствования корпоративного управления, обоснованного выбора стратегического инвестора, усиления конкуренции и обеспечения эффективного пруденциального надзора.

Ключевые слова: коммерческие банки, приватизация, государственное участие, банковская трансформация, корпоративное управление, проблемные кредиты, конкуренция, финансовая стабильность.

Abstract. The mechanisms through which the transformation and privatization of state-owned commercial banks affect the economy of Uzbekistan are examined. The role of state-owned banks in the banking system, structural changes in the composition of their assets, loans, capital, and deposits, as well as asset quality, are analyzed. The study draws on data from the Central Bank, regulatory and legal documents, and materials published by international financial institutions. Furthermore, the main mechanisms through which privatization influences competition, credit resource allocation, corporate governance, and the state's fiscal risks are examined. The findings indicate that the economic effectiveness of privatization depends less on changes in ownership structure than on the quality of asset valuation, improvements in corporate governance, the appropriate selection of a strategic investor, the strengthening of competition, and the implementation of effective prudential supervision.

Keywords: commercial banks, privatization, state ownership, bank transformation, corporate governance, non-performing loans, competition, financial stability.

KIRIŞ

Banklar jamğarmalarni kredit va investitsiyalarga aylantiradigan asosiy moliyaviy vositaçilardir. Bank tizimida davlat uluşining yuqoriligi rivojlaniş loyihalarini uzoq muddatli moliyalaştirişga yordam berişi mumkin. Davlat dasturlari va tijorat maqsadlarini muvofiqlaştirişda kredit risklarini baholaş, narx şakllanişi hamda menejment javobgarligining samarali mexanizmlarini ta'minlaş muhim ahamiyat kasb etadi. Özbekiston uçun masalaning dolzarbligi aynan şu ikki vazifani – iqtisodiy rivojlanişni moliyalaştiriş va banklarning tijoriy barqarorligini – institutsional jihatdan ajratiş zarurati bilan belgilanadi. 2020–2025-yillarga möljallangan bank tizimini isloh qiliş strategiyasi teng raqobat şaroitlarini yaratiş, kreditlaşni bozor şartlariga ötkaziş, davlat resurslariga qaramlikni kamaytiriş, korporativ boşqaruv va risk-menejmentni kuçaytirişni asosiy yönalişlar sifatida belgiladi [3]. Mazkur yondaşuvda xususiylaştiriş yakuniy sotuv bitimidan oldin bankning biznes modeli, aktivlar sifati, boşqaruvi va axborot tizimlarini özgartirişni talab qiladigan jarayon sifatida qaraladi.

Jahon banki ma'lumotiga köra, 2021-yil oxirida Özbekistondagi 12 ta davlat tijorat banki iqtisodiyotga ajratilgan kreditlarning 86 foizini bergan. Keyingi yillarda bu uluş sezilarli kamaydi, ammo davlat banklari hanuz tizim aktivlari va kreditlarining köp qismini boşqaradi. Xalqaro valyuta jamğarmasining 2026-yilgi qiyosiy bahosida örta daromadli mamlakatlarda davlat banklari aktivlarining örtaça uluşi taxminan 23 foiz, Özbekistonda esa 63 foiz ekani qayd etilgan. Bu tafovut islohotlarning izçil davom ettirilişi muhimligini körsatsa-da, sotuv jarayonida aktivlarni baholaş va bozor şaroitlarini hisobga oliş zarurligini ham ta'kidlaydi.

Tadqiqotning maqsadi Özbekistonda tijorat banklarini xususiylaştirişning iqtisodiyotga ta'sirini bevosita sababiy natija sifatida emas, kuzatilayotgan tarkibiy özgarişlar va institutsional mexanizmlar orqali baholaşdan iborat. Maqola uç savolga javob izlaydi: davlat banklarining tizimdagi nisbiy va mutlaq örni qanday özgarmoqda; aktivlar sifati xususiylaştiriş ketma-ketligiga qanday talab qöyadi; xalqaro tajriba va Özbekistonning ilk bitimlari qanday institutsional xulosalarni beradi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR ŞARHI

Davlat banklarining iqtisodiyotdagi örni böyiça ilmiy adabiyotlarda ikki asosiy yondaşuv mavjud. Rivojlantiruvçi yondaşuv davlat banklari xususiy sektor yetarli darajada moliyalaştirmaydigan uzoq muddatli va ijtimoiy ahamiyatga ega loyihalarni qöllab-quvvatlaşi mumkinligini ta'kidlaydi. Institutsional yondaşuv davlat uluşi mavjud banklarda kredit resurslarini taqsimlaş samaradorligi korporativ boşqaruv, rag'batlantiriş mexanizmlari va institutsional şaroitlarga boğliq bölişi mumkinligini körsatadi.

La Porta, Lopez-de-Silanes va Shleifer turli mamlakatlar ma'lumotlarini tahlil qilib, davlat banklari uluşining yuqoriligi keyingi davrdagi moliyaviy rivojlaniş hamda aholi jon boşiga daromad va unumdorlik ösişining pastroq körsatkiçlari bilan boğliqligini aniqlagan [14]. Biroq mazkur natijalar mamlakatlararo boğliqlikni körsatadi va ularni Özbekiston şaroitiga bevosita tatbiq etiş uçun mahalliy ma'lumotlar bilan tekşiriş talab etiladi.Megginsonesa banklarni xususiylaştiriş böyiça empirik tadqiqotlarni umumlaştirib, xususiy banklarning samaradorligi davlat banklariga nisbatan yuqoriroq bölişi mumkinligini qayd etgan [15]. Fries va Taci esa 15 ta Şarqiy Yevropa mamlakatidagi 289 ta bankni örganib, xususiy banklar davlat banklariga qaraganda xarajatlar samaradorligi yuqoriroq ekanini, xorijiy investor iştirokidagi xususiylaştirilgan banklarda esa natijalar yuqoriroq bölganini aniqlagan [16].

Fries, Neven, Seabright va Taci tadqiqotida bozorga yangi banklarning kirib kelişi va xususiylaştiriş jarayonlari bank xizmatlariga talab hamda xarajatlar samaradorligi bilan boğliq ekani körsatilgan [17]. Uşbu tadqiqotlar şuni körsatadiki, xususiylaştiriş natijasi faqat mulk şaklining özgarişiga emas, balki raqobat, boşqaruv va bozor institutlarining rivojlanişiga ham boğliq.Shu bilan birga, mavjud xalqaro tadqiqotlarning katta qismi boşqa mamlakatlar tajribasiga asoslangan. Özbekistonda davlat banklarining aktivlari, kreditlari, depozitlari va muammoli kreditlari tarkibidagi özgarişlarni xususiylaştiriş hamda bank transformatsiyasi bilan boğliq holda kompleks örganiş dolzarb ilmiy yönalişlardan biri hisoblanadi. Mazkur maqola uşbu jihatni Özbekistonning rasmiy statistik ma'lumotlari va institutsional islohotlari asosida örganişga qaratilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda qiyosiy-statistik va institutsional tahlil usullaridan foydalanildi. Empirik ma'lumotlar Markaziy bankning 2025-yil 1-yanvar, 2026-yil 1-yanvar va 2026-yil 1-iyul holatidagi banklar kesimidagi aktivlar, kreditlar, kapital va depozitlar böyiça rasmiy ma'lumotlari asosida şakllantirildi. Muammoli kreditlar böyiça 2026-yil 1-iyul holatidagi ma'lumotlar olindi. Davlat uluşiga ega banklar guruhi Markaziy bank tasnifi asosida belgilandi, qolgan banklar körsatkiçlari esa tizim jami va davlat banklari körsatkiçlari örtasidagi farq sifatida hisoblandi. Tahlilda davlat banklarining bank tizimidagi uluşi va davrlar böyiça ösiş sur'atlari hisoblandi. Körsatkiçlar nominal sömda ifodalangan bölib, asosiy e'tibor guruhlar örtasidagi ösiş sur'atlari va tizimdagi uluşlarning özgarişiga qaratildi.

Tahlil davri 2025-yil 1-yanvardan 2026-yil 1-iyulgaça bölgan vaqtni qamrab oldi.

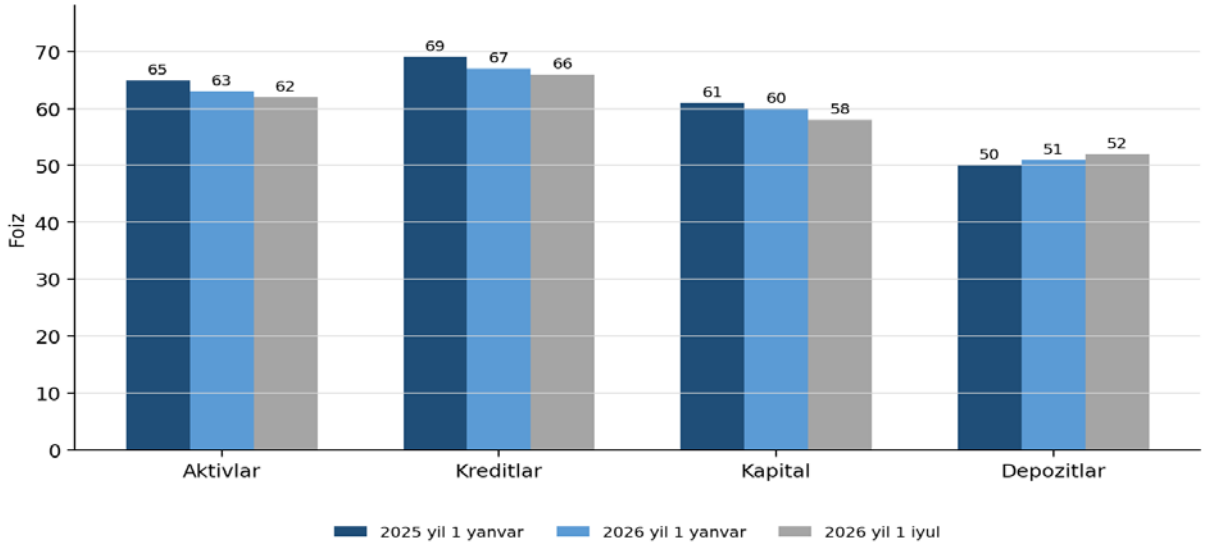
TAHLIL VA NATIJALAR

Markaziy bank ma'lumotlari davlat banklarining tizimdagi nisbiy uluşi kamayib borayotganini körsatadi. 2025-yil 1-yanvardan 2026-yil 1-iyulgaça aktivlardagi uluş 65 foizdan 62 foizga, kreditlardagi uluş 69 foizdan 66 foizga, kapitaldagi uluş 61 foizdan 58 foizga tuşgan. Depozitlardagi uluş esa 50 foizdan 52 foizga oşgan.

1-jadval
Özbekiston bank tizimida davlat uluşi mavjud banklarning örni[1]

Sana	Aktivlar	Kreditlar	Kapital	Depozitlar
2025-yil 1-yanvar	503 187 mlrd söm, 65%	366 731 mlrd söm, 69%	70 175 mlrd söm, 61%	154 511 mlrd söm, 50%
2026-yil 1-yanvar	586 937 mlrd söm, 63%	404 469 mlrd söm, 67%	81 426 mlrd söm, 60%	212 671 mlrd söm, 51%
2026-yil 1-iyul	627 930 mlrd söm, 62%	422 259 mlrd söm, 66%	86 802 mlrd söm, 58%	246 323 mlrd söm, 52%

Uluşlarning pasayişi davlat banklarining mutlaq hajmi qisqarganini anglatmaydi. Ularning aktivlari tahlil davrida 503,2 trln sömdan 627,9 trln sömga, kreditlari 366,7 trln sömdan 422,3 trln sömga oşgan. Nisbiy pasayiş boşqa banklar guruhining tezroq kengaygani sababli yuz berdi.

1-rasm. Davlat uluşi mavjud banklarning tizim körsatkiçlaridagi uluşi[2]

1-rasmda bank tizimining tört körsatkiçi (aktivlar, kreditlar, kapital va depozitlar) böyiça uluşlar 2025-yil 1-yanvar, 2026-yil 1-yanvar va 2026-yil 1-iyul holatiga foizda körsatilgan. Tahlil davrida aktivlardagi uluş 65 foizdan 62 foizga, kreditlardagi uluş 69 foizdan 66 foizga, kapitaldagi uluş 61 foizdan 58 foizga kamaygan. Faqat depozitlarda uluş 50 foizdan 52 foizga oşgan. Eng yuqori uluş kreditlarda (66 foiz), eng pasti depozitlarda (52 foiz). Umuman olganda, aktivlar, kreditlar va kapitaldagi uluş bosqiçma-bosqiç qisqargan, depozitlarda esa bir oz ösgan.

2-jadval. 2025-yil 1-yanvardan 2026-yil 1-iyulgaça nominal ösiş[3]

Körsatkiç	Bank tizimi	Davlat banklari	Boşqa banklar
Aktivlar	30, 7%	24, 8%	42, 0%
Kreditlar	20, 6%	15, 1%	32, 6%
Kapital	29, 7%	23, 7%	39, 1%
Depozitlar	53, 5%	59, 4%	47, 5%

1 Manba: muallif işlanmasi
2 Manba: muallif işlanmasi
3 Manba: muallif işlanmasi

Boşqa banklar aktivlari 42,0 foiz, kreditlari 32,5 foiz va kapitali 39,3 foiz ösgan; davlat banklarida mos ösiş 24,8, 15,1 va 23,7 foizni taşkil etdi. Uşbu tafovut xususiy segmentning bozor uluşini kengaytirgan asosiy matematik omildir. Depozitlarda teskari manzara kuzatiladi: davlat banklari depozitlari 59,4 foiz, boşqa banklarda 47,5 foiz ösgan. Bu holat davlat banklarining omonat va korporativ mablağlarni jalb qilişdagi örni saqlanayotganini körsatadi; depozit ösişining sabablarini banklar kesimidagi mahsulot, narx va mijoz tarkibi bilan alohida örganiş zarur.

Aktivlar sifati va xususiylaştirişga tayyorgarlik. 2026-yil 1-iyul holatida bank tizimi böyiça muammoli kreditlar 22,9 trln söm yoki kredit portfelining 3,6 foizini taşkil etdi. Davlat banklarida uşbu körsatkiç 16,4 trln söm va 3,9 foiz, boşqa banklarda 6,5 trln söm va 2,9 foiz bölgan [9]. Guruhlar orasidagi 1,0 foiz bandlik tafovut mulkçilikning mustaqil sababiy ta'sirini isbotlamaydi: davlat banklarining tarmoq, valyuta, muddat va qarz oluvçi tarkibi boşqa banklardan farq qiladi. Mazkur tafovut sotuvdan oldin aktivlar sifatini xalqaro mezonlar asosida baholaş, zaxiralar yetarliligini tekşiriş va ehtimoliy moliyaviy risklarni aniqlaş ahamiyatini oşiradi.

Xalqaro valyuta jamğarmasi 2026-yilgi Article IV maslahatlaşuvida aktivlar sifatini baholaşni xususiylaştiriş rejasidan qat'i nazar barça davlat banklariga kengaytiriş, NPL tasnifini xalqaro standartlarga moslaştiriş va tijorat hamda notijorat kreditlaşni hisob va risk nuqtai nazaridan ajratişni tavsiya etdi [10]. Bu ketma-ketlik sotuv narxining asoslangan bölişi, investor uçun axborot noaniqligining kamayişi va keyinçalik davlat zimmasida qolişi mumkin bölgan fiskal risklarni çeklaş uçun muhimdir.

Korporativ boşqaruv va prudensial betaraflik. Banklar töğrisidagi qonun bank aksiyalarini olişga doir ruxsat, benefitsiar mulkdorni aniqlaş, kuzatuv kengaşining risk, kapital va zaxiralar ustidan nazorati hamda boşqaruv javobgarligini belgilaydi. Mulkdor almaşişi uşbu majburiyatlarni bekor qilmaydi. Aksinça, xususiylaştirilgan bankda aksiyador nazorati kuçaygan sari Markaziy bankning mustaqil prudensial nazorati, manfaatlar töqnaşuvini çeklaş va boğliq şaxslar bilan operatsiyalar şaffofligi yanada muhim böladi. Majburiy rezervlar nizomi milliy va xorijiy valyutadagi jalb qilingan majburiyatlar böyiça rezerv şakllantiriş, örtaçalaş va nazorat tartibini belgilaydi. Shu sababli xususiylaştiriş likvidlik talablari yumşatilişi degani emas. Raqobatning halol bölişi uçun mulk şaklidan qat'i nazar bir xil prudensial qoidalar, oçiq hisobot va teng bozor şaroiti qöllanişi kerak.

Ipoteka-bank bitimining institutsional ahamiyati. Ipoteka-bankning OTP Group nazoratiga ötişi Özbekistonda strategik investorga bank sotişning asosiy amaliy misolidir. Prezidentning 2024-yil 13-fevraldagi rasmiy axborotida davlat uluşini OTP Groupga sotiş böyiça bitim va bank xizmatlarini raqamlaştiriş, kiçik hamda oilaviy biznes uçun mahsulotlarni rivojlantiriş, xodimlarni Yevropa amaliyotlari asosida tayyorlaş yönalişlari qayd etilgan [5]. YTTB 2024-yilda OTP Group nazoratidagi Ipoteka-bankka yaşil texnologiyalar va ayollar tadbirkorligini moliyalaştiriş uçun 20 mln AQŞ dollarigaça paket ajratgan [13]. Bu voqea xususiylaştirişdan keyin strategik investor va xalqaro moliya instituti hamkorligi resurs bazasi hamda mahsulot yönalişlarini kengaytirişi mumkinligini körsatadi. Biroq bitta bitim asosida butun sektor böyiça raqamlaştiriş, kredit narxi yoki samaradorlikka sababiy xulosa çiqariş mumkin emas. Bunday baho uçun sotuvdan oldingi va keyingi körsatkiçlar, öxşaş nazorat banklari hamda yetarli vaqt qatori zarur.

Islohotning 2026-yildagi institutsional bosqiçi. XVJning 2026-yilgi hisobotida davlat banklarini transformatsiya qiliş doirasida SQB aksiyalarining 40 foizi Özbekiston Milliy investitsiya jamğarmasiga ötkazilgani, Asakabankning 15 foiz uluşini YTTBga sotiş böyiça kelişuv, ikki kiçik davlat bankini xususiylaştiriş harakatlari, ayrim davlat banklarida köpçilik mustaqil a'zolardan iborat kuzatuv kengaşlari va mustaqil boş direktorlar joriy etilgani qayd etilgan [10]. Uşbu çoralarning umumiy yönalişi sotuvdan oldingi boşqaruv va aktivlar sifatini yaxşilaşga qaratilgan.

2023-yildagi rasmiy yiğilişda oldingi uç yilda banklar kapitali 1,8 baravar, yillik kredit ajratiş hajmi 2 baravar va onlayn bank xizmatlari 2,7 baravar oşgani, 13 ta yangi xususiy bank taşkil etilgani bildirilgan [4]. Bu körsatkiçlar sektorning umumiy kengayişini körsatadi. Ularni faqat xususiylaştiriş natijasi deb bölmaydi, çunki makroiqtisodiy ösiş, kredit talabi, raqamli infratuzilma va tartibga solişdagi özgarişlar ham ta'sir körsatgan. Natijalar Özbekistonda xususiylaştirişning hozirgi bosqiçi balanslarni qisqartirişdan köra bozor tarkibini özgartirayotganini körsatadi. Davlat banklari mutlaq hajmda ösişda davom etmoqda, boşqa banklar esa tezroq ösib, aktiv, kredit va kapitaldagi uluşini oşirmoqda. Bu moliyaviy tizim kengayayotgan şaroitdagi nisbiy qayta muvozanatlaşuvni ifodalaydi.

Raqobat kanali xizmat sifati va xarajatlarni yaxşilaşi mumkin. Ötiş iqtisodiyotlari böyiça tadqiqotlarda yangi xususiy va xorijiy banklarning kirişi xarajatlar samaradorligi hamda xizmatlarga talab bilan ijobiy boğlangan. Özbekistonda bu kanal yangi banklar, raqamli platformalar va strategik investorlar orqali şakllanmoqda. Biroq raqobat natijasi faqat banklar soniga emas, bozor konsentratsiyasi, kapital talablari, tölov infratuzilmasiga teng kiriş va omonatçilar işonçiga ham boğliq. Kredit taqsimoti kanali ikki xil natija berişi mumkin. Tijorat mezonlari kuçaysa, resurslar pul oqimi va qaytariş qobiliyati yuqori loyihalarga yönaladi. Shu bilan birga, qisqa muddatda ijtimoiy ahamiyatga ega hudud va tarmoqlarni moliyalaştirişning barqarorligini ta'minlaş uçun qöşimça qöllab-quvvatlaş mexanizmlariga ehtiyoj yuzaga kelişi mumkin. Bunday vazifalarni tijorat banki balansida yaşirin majburiyat sifatida saqlaş örniga, budjetdan oçiq kompensatsiya, kafolat yoki alohida rivojlantiriş instituti orqali

moliyalaştiriş maqsadga muvofiq.

Fiskal kanal ham ikki bosqiçli. Sotuvga tayyorlaş davrida aktivlarni tozalaş, kapitalni tiklaş va boşqaruvni yangilaş budjet xarajatini talab qilişi mumkin. Keyingi bosqiçda xususiylaştirişning samarali amalga oşirilişi davlatning kapital kiritiş ehtiyoji va şartli fiskal majburiyatlarini kamaytiriş imkoniyatini yaratişi mumkin. Mazkur iqtisodiy samaraga erişişda moliyaviy risklarni şaffof baholaş, aktivlarni mustaqil ekspertizadan ötkaziş va sotuv jarayonida raqobat tamoyillariga amal qiliş muhim ahamiyatga ega. Xorijiy tajribaning Özbekiston uçun asosiy saboği muayyan mamlakat modelini köçiriş emas, islohot ketma-ketligidir: avval aktivlar sifati va boşqaruv diagnostikasi, keyin biznes modelini tijoratlaştiriş, undan söng malakali investorni raqobatli tanlaş va sotuvdan keyingi monitoring. Megginsonning tahlili qisman xususiylaştirişning özi samaradorlikni avtomatik oşirmasligini körsatadi [15]. Shu sababli sotilgan uluş miqdoridan taşqari real nazorat huquqi, kuzatuv kengaşi mustaqilligi va bozorga kiriş şartlari baholanişi kerak.

Tadqiqot natijalarini ehtiyotkor talqin qiliş lozim. Birinçidan, rasmiy guruh statistikasi banklar biznes modeli farqlarini töliq oçmaydi. Ikkinçidan, nominal ösiş inflyatsiya va valyuta kursi ta'sirini öz içiga oladi. Uçinçidan, Ipoteka-bank bitimidan keyingi davr hali uzoq muddatli samaradorlik xulosasi uçun qisqa. Kelgusi tadqiqotlarda banklar kesimidagi çoraklik panel ma'lumotlari, xarajat-daromad koeffitsiyenti, ROA, ROE, NPL qoplaş darajasi, kredit narxi va kiçik biznes kreditlari uluşi asosida difference-in-differences yoki sintetik nazorat usullarini qöllaş mumkin.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tahlil natijalari Özbekistonda davlat banklarining bank tizimidagi uluşi 2025-yil boşidan 2026-yil iyuligaça aktivlar, kreditlar va kapital böyiça 3 foiz bandga kamayganini körsatdi. Shu bilan birga, davlat banklari aktivlari qariyb 24,8 foizga ösdi. Bu holat tarkibiy özgarişlar davlat banklarining mutlaq qisqarişi hisobiga emas, balki boşqa banklar segmentining nisbatan tezroq kengayişi hisobiga yuz berganini körsatadi. Davlat banklarida muammoli kreditlar (NPL) uluşining boşqa banklarga nisbatan 1,0 foiz band yuqoriligi esa xususiylaştirişdan oldin aktivlar sifatini mustaqil baholaş zarurligini körsatadi. Olingan natijalar asosida davlat banklarini xususiylaştiriş jarayonini takomillaştiriş böyiça bir qator ilmiy-amaliy takliflar işlab çiqildi. Avvalo, har bir davlat bankida sotuvdan oldin xalqaro mezonlarga mos aktivlar sifatini baholaş (AQR) ötkaziş, garov qiymatini qayta körib çiqiş, muammoli kreditlarni tasniflaş va zaxiralar yetarliligini baholaş maqsadga muvofiq. Shuningdek, tijorat va davlat dasturlari doirasidagi kreditlaşni alohida hisobga oliş, bunday kreditlarning subsidiyalari va kafolatlarini budjet hujjatlarida oçiq aks ettiriş lozim.

Xususiylaştirişda investorni tanlaş faqat sotuv narxiga emas, balki uning kapital imkoniyatlari, bank sohasidagi tajribasi, texnologik rivojlaniş rejasi, korporativ boşqaruv sifati va uzoq muddatli majburiyatlariga ham asoslanişi kerak. Xususiylaştiriş bilan bir qatorda bank bozoriga kiriş, tölov infratuzilmasi, kredit axborotidan foydalaniş va davlat resurslariga kirişda mulk şakliga boğliq imtiyozlarni kamaytiriş orqali raqobat muhitini kuçaytiriş zarur. Davlat banklarining ijtimoiy va strategik vazifalarini tijorat faoliyatidan ajratiş ham muhim hisoblanadi. Moliyaviy inklyuziya va strategik loyihalarni qöllab-quvvatlaş zarur bölgan hollarda bunday vazifalarni şaffof subsidiya, davlat kafolati yoki maxsus rivojlantiriş instituti orqali moliyalaştiriş maqsadga muvofiq. Xususiylaştirilgan banklar faoliyatining natijalarini esa kamida uç yil davomida ROA, ROE, xarajat-daromad koeffitsiyenti, NPL va uning qoplaniş darajasi, kapital yetarliligi, depozitlar narxi, kiçik biznes kreditlari hamda raqamli xizmatlar kabi körsatkiçlar orqali muntazam kuzatib boriş lozim.

Shunday qilib, xususiylaştirişning iqtisodiy samarasi aksiyalarni sotiş faktining özida emas, balki jarayonning qanday taşkil etilişiga boğliq. Aktivlar sifatini şaffof baholaş, malakali strategik investorni tanlaş, mustaqil korporativ boşqaruv, raqobat muhitini rivojlantiriş va barça banklar uçun bir xil prudensial talablarni ta'minlaş xususiylaştirişning resurslar taqsimoti, banklar raqobati va davlatning fiskal risklariga ta'sirini belgilovçi asosiy omillar hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasining "Banklar va bank faoliyati to'g'risida"gi Qonuni (yangi tahriri). 2019-yil 5-noyabr, O'RQ-580-son. – URL: https://lex.uz/docs/-4581969
2. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Tijorat banklarining Markaziy bankda depozitga o'tkaziladigan majburiy rezervlari to'g'risidagi nizom. 2018-yil 25-aprel, ro'yxat raqami 3002. – URL: https://lex.uz/docs/-3697778
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2020–2025-yillarga mo'ljallangan O'zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni. 2020-yil 12-may, PF-5992-son. – URL: https://president.uz/uz/lists/view/3570
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. Bank tizimidagi transformatsiya jarayonlari ko'rib chiqildi [Elektron resurs]. – 2023-yil 20-noyabr. – URL: https://president.uz/oz/lists/view/6875
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. O'zbekiston Prezidenti Vengriyaning OTP guruhi bilan strategik sheriklikni kengaytirish rejalarini qo'llab-quvvatladi [Elektron resurs]. – 2024-yil 13-fevral. – URL: https://president.uz/oz/lists/

view/7023
6. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Tijorat banklari faoliyatining asosiy ko‘rsatkichlari (2025-yil 1-yanvar holatiga) [Elektron resurs]. – 2025-yil 24-yanvar. – URL: https://cbu.uz/uz/statistics/bankstats/2124988/
7. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Tijorat banklari faoliyatining asosiy ko‘rsatkichlari (2026-yil 1-yanvar holatiga) [Elektron resurs]. – 2026-yil 21-yanvar. – URL: https://cbu.uz/uz/statistics/bankstats/3326197/
8. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Tijorat banklari faoliyatining asosiy ko‘rsatkichlari (2026-yil 1-iyul holatiga) [Elektron resurs]. – 2026-yil 24-iyul. – URL: https://cbu.uz/uz/statistics/bankstats/4230538/
9. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Tijorat banklarining muammoli kreditlari to‘g‘risida (2026-yil 1-iyul holatiga) [Elektron resurs]. – 2026-yil 24-iyul. – URL: https://cbu.uz/uz/statistics/bankstats/4230659/
10. International Monetary Fund. Republic of Uzbekistan: 2026 Article IV Consultation [Electronic resource]. – Washington, D.C.: International Monetary Fund, 2026. – IMF Country Report No. 26/152. – URL: https://www.imf.org/-/media/files/publications/cr/2026/english/1uzbea2026001.pdf
11. International Monetary Fund. Republic of Uzbekistan: Selected Issues [Electronic resource]. – Washington, D.C.: International Monetary Fund, 2026. – IMF Country Report No. 26/153. – URL: https://www.imf.org/-/media/files/publications/cr/2026/english/1uzbea2026002.pdf
12. World Bank. Uzbekistan to Reform its Financial Sector, with World Bank Support [Electronic resource]. – Washington, D.C.: World Bank, 2022. – May 31. – URL: https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2022/05/31/uzbekistan-to-reform-its-financial-sector-with-world-bank-support
13. European Bank for Reconstruction and Development. EBRD Promotes Inclusive and Green Lending in Uzbekistan [Electronic resource]. – London: European Bank for Reconstruction and Development, 2024. – URL: https://www.ebrd.com/home/news-and-events/news/2024/ebrd-promotes-inclusive-and-green-lending-in-uzbekistan.html
14. La Porta R., Lopez-de-Silanes F., Shleifer A. Government Ownership of Banks // The Journal of Finance. – 2002. – Vol. 57, No. 1. – P. 265–301. – DOI: 10.1111/1540-6261.00422. – URL: https://doi.org/10.1111/1540-6261.00422
15. Megginson W. L. The Economics of Bank Privatization // Journal of Banking & Finance. – 2005. – Vol. 29, No. 8–9. – P. 1931–1980. – DOI: 10.1016/j.jbankfin.2005.03.005. – URL: https://doi.org/10.1016/j.jbankfin.2005.03.005

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Abdurahmon Qurbonov

2026

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S–5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod tumani 15-mavze 19-uy

+998 93 718 40 07

https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal

t.me/yait_2100